

UREDNIŠTVO I UPRAVA
ZAGREB
MASARYKOVA ULICA 28a
Telefon broj 67-80

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

AMERIČKA AKCIJA

Već nekoliko puta smo donijeli u listu rezolucije koje su izglasali naši iseljenici u Americi u korist našega naroda pod Italijom. Izvestili smo o tim akcijama, pa su pred malo vremena i neki domaći listovi pisali o tome.

Prateći našu američku iseljeničku štampu opaža se u posljednje vrijeme da se u tim listovima daje sve više mesta vijesti iz Julijske Krajine. Najveći slovenski dnevnik »Prosveta« u Chicagu donaša redovito sve važnije vijesti iz našega lista, a ponekada ima i izvorne članke. Tako isto je i »Američki Slovenec« u posljednje vrijeme uveo posebnu rubriku pod naslovom: »Iz dežele suženjstva in trpljenja«. U toj rubrici registrira sve važnije dogadjaje iz života našega naroda pod Italijom. I ostali sjeveroamerički listovi, kao čikaška »Jugoslavia«, Jugosloven iz Detroita, Jugoslovenski Obzor iz Milwaukeea, kalifornijski Srpski glasnik, i ostali manji listovi, donašaju razne vijesti o nama. Treba podvući da su svi ti listovi antifašistički usmjereni, a u tome im prednjači najbolje informirana i uredjivana »Prosveta«.

U Južnoj Americi, u Buenos-Airesu, izlazi »Novi list«, kojega uredjuje dr. Viktor Kjuder, bivši član redakcije »Edinstvo« u Trstu, pa taj list, sa »Slovenskim tehnikom« koji izlazi u istom gradu, prednjači ostaloj našoj štampi u Južnoj Americi u borbi protiv fašizma, i redovno ispunjavaju velik dio prostora sa vijestima i člancima o Julijskoj Krajini.

Pojačana akcija za naš narod pod Italijom je u vezi sa osnivanjem »Odbora za zaštitu Jugoslovena pod Italijom« u New-Yorku. Taj Odbor je osnovan 20. oktobra prošle godine, pa je sa svog prvog sastanka pozvao sva naša društva u U. S. A. na zajedničku konferenciju. Osim toga je u sve naše i engleske listove u Sjevernoj Americi poslao rezoluciju koju je izglasao na tom prvom sastanku. Za Rappalski dan je taj Odbor proširio svoje djelovanje i predložio protestnu rezoluciju protiv fašističke Italije svim našim društvima, a 3. januara je u New-Yorku održan zbor »pravilno izabranih delegata hrvatskih, slovenskih i srpskih organizacija i predstavnika njihovog novinstva«, pa je izabran i Centralni odbor Udruženja za obranu Jugoslovena pod Italijom. (Adresa: Defence Alliance for the Yugoslavs in Italy, Room 330, 551 Fifth Avenue, New-York City).

U rezoluciji koja je izglasana na tom zboru veli se o zadaći Udrženja:

»Udrženju je cilj da govori za i u ime Jugoslovena u Italiji, kojima je danas zabranjeno da govore za sebe, da informira američku javnost i čitav ostali svijet o njihovim opravdanim težnjama, da nastoji izvojštiti im državljanska prava u Italiji, a jednako i njihovim bijeguncima u susjednim državama, i da im po mogućnosti pruži svu moralnu i materijalnu pomoć«, a u nastavku se tretiraju i eventualna politička rješenja obzirom na Julijsku Krajinu, pa se doslovno veli:

»Ako se njihov položaj ne popravi u okviru sadanjih granica i ako bi došlo do podesne međunarodne situacije, neka Udrženje misli na to, da je jedino pravo za našu braću, da pristupe u okvir onoga narodnoga tijela, u kojemu živi većina Jugoslovena, naravno pod uslovom, da takav pristup bude posljedica njihovog samoodređenja.«

Tu rezoluciju je donijela sva naša iseljenička štampa, a i nekoji engleski listovi su o tome izvestili. Osim toga je ta rezolucija, kako javlja »Američki Slovenec«, bila poslana na razne državne i privatne ustanove, kao i na državni departement u Washingtonu.

ISTRA

UREDNIŠTVO IN UPRAVA
za Slovenijo in slovenski del
Julijiske Krajine
LJUBLJANA
Erjavčeva cesta 4a

MUČENJE NAŠIH FANTOV V TRŽAŠKIH ZAPORIH

64 let konfinacije — Odhod konfinirancev

Trst, 9. marca 1936. V torem, 27. februarju t. l. so imeli pasanti pred tržaškimi zapori in še bolj potniki na glavnem kolodvoru priljivo prisostovati prežalostni povorki, kakršno sicer poznamo samo iz povesti carske Rusije. Osamnaest slovenskih mladencičev in mož so vklenjenih v težke verige peljali na daljnje otroke južne Italije v konfinacijo. Po tri in tri so bili zvezzani med seboj, le eden, zdravnik dr. Stanko Sosič se je smel bolj prostro kretati, ker mu zdravstveno stanje ni dopuščalo, da bi nosil težke okove. Grozna je pot, katero so morali nastopiti ti nesrečenzi. Teden dni ali morda še več se bodo vozili v zaduhlih zaprtih jetniških vozovih do kraja deportacije. Vozili se bodo samo po dnevi, ves čas v težkih okovih in pod stalnim nadzorstvom karabinjerjev. Trpeli bodo lakoto in žejo in nihče se jih ne bo smel usmiliti. V vsakem včem kraju se bodo ustavljalni in uklenjeni jih bodo gnali skozeni mesto v temne, vlažne in umazane zapore, kjer bodo brez hrane čakali, da se jih toliko nabere, da lahko nadaljujejo žalostno pot.

Stirje od njih je deportiranih na otok Ventotene, ostali pa na prosluti otok Ponza, kjer je že nad štirideset drugih jugoslovenskih konfinirancev. Devetnajst naših fantov in mož je zopet za dolgo vrsto let obsojenih na grozno življenje v konfinacijskih taborih, devet pa jih čaka še na usodo v Trstu.

Med onimi, ki so šli na žalostno pot, so Roman Pahor, ki gre že drugič po pot, saj se je komaj pred podigrum letom vrnil iz večletne konfinacije. Doma pa bosta za njim v hudi bedi živala mlada žena in nežni otročiček. Drugih pet let bo moral okusiti trdi kruh konfiniranca. Med njimi je zdravnik dr. Stanko Sosič, ki ga bodo tako težko pogrešali reveži v Trstu, ka-

terim je bil pravi dobrotnik in oče, je mladi dr. Vlado Turina ki je komaj končal univerzo in si je pošteno utiral pot v življenje, in je Anton Ferluga, ki ga je kruta usoda nenadno iztrgala iz srede njegovih svojcev. Prva dva sta obsojena na pet, zadnji na štiri leta. Ostali pa so mladi kmetski fantje z Opčin in Proseka. Tako težke so sedanje prilike v Trstu in v Julijski Krajini, da ne moremo niti dognati njihovih imen. Oblasti pa previdno molčijo o vseh teh krivičnih obsobah in kaznih. Aretirali so jih kmalu po Božiču. Spravili so jih v zvezo z božičnimi paketi, s katerimi so bili od neznane roke obdarovani revni otroci v tržaški okolici in na bližnjem Krasu. Paketi so vsebovali malenkosti, ki se jih veseli otroško srce: kak kos perila ali obleke ali čeveljčki, nekaj sladkarij in mladinska knjiga s pravljicami. Baje je bilo priloženo tudi povsem otroško pismo, ki jih pozivlja k pridnosti in k ljubezni do maternega jezika.

Policija je radi tega alarmirala ves svoj apparat. Avtomobili in kamioni z agenti, karabinjerji in milicijami so švagli na sam božični dan in pozneje po vsem Krasu. Ustavljalni so vse ljudi na cesti, brskali po vseh hišah in povsod stikali za tajanstvenimi božičnimi paketi in za storilci tega »zločina«. Aretirali so veliko število mladencičev. Sum oblasti se je končno osredotočil na 28 fantov in mož, ki so jih najprej imeli zaprite v Trstu, kjer jih je izpräševala kvestura.

Pri tem so zlasti fante iz okolice izmučili do omedlevice. Vlekli so jih v III. nadstropje kvesture, kjer je politični oddelek. Tam so jih pretepalni in z najhujšimi grožnjami izsiljevali iz njih priznanje. Dejali so jim celo, naj se vržejo skozi okno na

cesto, kakor je tu pred dvema letoma storil Marijan Čtar.

Grozno izdelane so jih na to prepejali v Koper, kajti izročiti so jih hotel posebnemu fašističnemu tribunalu, to pa samo radi tega, ker so jih osumili, da so za Božič obdarovili uboge revne slovenske otroke. To nakano pa so vendar opustili in so aretinare zapet gnali v Trst, da bi o njih odločala konfinacijska komisija. Toda niso bili pozvani, da bi se ustno pred njo zagovarjali. Da, govoril se celo, da se komisija kot tako sploh ni sestala, temveč da je prefekt Tiengo, ki se je že v Gorici izkazal kot grozen sovražnik Slovencev, kot predsednik komisije prepustil odločitev tržaškemu kvestorju. In tako je bilo 19 slovenskih fantov in mož obsojenih na skupno na 64 let konfinacije in deportiranih na otoke.

*

V zadnjem času smo izvedeli za imena vseh konfinirancev. To so: Ferluga Alojzij, uradnik pri Singeru, 5 let; Vremec Rudolf, dijak, 4 leta; Sosič Zoran, kmet, 4 leta; Dubelj Danilo, uradnik, 4 leta; Suligoj Danilo, uradnik, 4 leta; Sosič Stanko, urar, 4 leta; Sosič Alojzij, zlator, 4 leta; Danev Danilo, vojak, mora prej odslužiti vojaški rok; Sosič Franc, kmet, 4 leta; Valič Valter, poduradnik, 3 leta; Dolenc Rado, uradnik, 4 leta; vsi z Opčin pri Trstu. Z Proseka so konfinirani sledеči: Rupelj Ivan, kmet, 4 leta; Štoka Ladislav, mizar, 4 leta; dr. Sosič Stanko, 5 let; dr. Lado Turina, 5 let; Pahor Roman, 5 let; za trgovca Gregoriča in Benčiča Rada z Kozine se ne ve kaj se je z njima zgodilo.

Roman Pahor je odveden na Ponzo, a dr. Sosič Stanko na Ventotene.

JOSIP TAVČAR USTRELJEN V RIMU

Prve posledice militarizacije industrije

Trst, 10. marca 1936. — Prejeli smo od strani, ki ne dopušča nobenega dvojma vest, da je bil 4. marca t. l. v Rimu ustreljen 35-letni Josip Tavčar, uradnik pri bolniški blagajni v ladjedelnici v Tržiču. Pred dobrim mesecem je bil obenem z kakimi tridesetimi drugimi osebami aretiran pod sumnjo, da so izdali neki velesili tajnosti o gradnji

novih vojnih ladij. Aretirance so prepeljali v Rim. Sedaj je prišla od tam vest, da so 4. marca ustrelili Josipa Tavčarja. O usodi ostalih aretirancev nismo mogli ničesar izvedeti. Tudi nam ni znano, ali ga je sodil posebni fašistični tribunal ali vojaško sodišče, pod katero spada sedaj vse obje tržiške ladjedelnice.

Josip Tavčar se je rodil pred 35 leti v Škednju pri Trstu. Bil je poročen z neko Tržačanco italijanske narodnosti, s katero je imel dva otroka, ki v najhujši bedi in zapuščenosti jokata za izgubljenim očetom. V Ljubljani pa žaluje za njim brat. Ne o aretaciji ne o procesu in tudi ne o ustrelitvi niso prinesli fašistični listi nobenega poročila.

ŠTEVILNE ARETACIJE V GOZDU

Gorica, marca 1936. — (Agis). — V vasi Gozd, ki leži ob cesti Col-Oticla so pred kratkim aretirali več domaćinov. Neko noč so neznanci udriči v vaško solo, ki ima prostore v neki kmečki hiši. Raztrgali so kraljevo in Mussolinijevo sliko, ki sta viseli v šolskih prostorih ter odšli brez vsakega sledu. Oblasti

pa so tega dejanja takoj obdolžile domaćine in so dale aretirati šest oseb, in sicer BOŽIČA ŠTEFANA, sina RUDOLFA IN IVANA, med tem ko je sin Štefan ušel, dalje MIKUŽA ANTONA, TRATNIK MARIJO in njenega sina FRANCA, vsi doma iz Gozda. Podrobnosti še niso znane.

Ustreljen oče petih otrok

Reka, marca 1936. — (Agis). — Neki mož iz bližnjih vasi je šel v prostoloko po nekaj kilogramov moke. Bil je brezposeben in oče petih otrok. Ko se je vračal, ga je ustavil neki »marescialo«. Toda on je mislil, da mu hoče odvzetiti, kar je z veliko muko dobil in je pričel bežati. Organ je za bežečim streljal in ga smrtnovarno ranil. Tako sili revščina ljudi, da izpostavljajo svoje življenje zato, da bi vsaj borno prehranili svojo družino.

Ako imamo pred očima akciju Jugoslovena i Čehoslovačka za vrijeme rata u Americi, i kada znamo da je oslobođenje i ujedinjenje i jednih i drugih u mnogome zavisilo i o toj akciji, uvidjet ćemo svu važnost današnjeg interesa i rada naših iseljenika za naš narod pod Italijom. T. G. Masaryk iznalaša u svojoj »Svjetskoj revoluciji« obilan rad iseljenika u Americi i priznaje im neprocjenjive zasluge za oslobođenje Čehoslovačke i Jugoslavije.

Južna Amerika sa legijama, materijalom pripomoči i propagandom je doprinijela oslobođenju Jugoslavije, isto toliko, ako ne možda i više, koliko i sjeverna. Živeći daleko od domovine, medju narodom, gdje je demokracija i sloboda ličnosti naj-

prije formulirana zakonom i gdje su te te Kovine usko sredjene sa stanovništvom, naši iseljenici u U. S. A. mogu da doprinesu mnogo i za naš narod pod fašizmom. I samom propagandom — iznašanjem golijih činjenica — oni mogu da zainteresuju američki narod za progone Jugoslovena pod Italijom. A što znači interes Amerike, najbolje se vidjelo 1918., kada je Wilson nametnuo svijetu svojih 14 točaka i Društvo naroda. Južna Amerika, gdje su naši iseljenici, kao na pr. u Chile, najbolje stječeći ljudi (Petrinović, Mihanović, Moro i drugi) mogla bi, kada bi ju se dovoljno zainteresovalo, da u mnogočemu pomogne tu akciju. Nacionalno kompaktnija i materijalno osiguranja, ta južnoamerička emigracija bi bila i spremna i sposobna da se angažira u borbi za naš narod pod fašizmom.

Osnivanjem Udrženja u New-Yorku i pisanjem iseljeničke štampe, naši iseljenici u obim Amerikama su pokazali da se interesuju za naše pitanje. Stvar se pokrenula. Mi smo im zahvalni za tu inicijativu, i svi mi, uključivši naš narod u Julijskoj Krajini, očekujemo od te akcije mnogo.

Na nama emigrantima je sada red da nastojimo kako ta akcija ne bi zamrla. Mi ovdje i oni preko Atlantika, možemo da djelujemo zajednički i ujedinjenim snagama kako bi propagirali čim ispravnije rješenje problema Julijske Krajine. (t. p.)

Podržavljenje kreditnih zavodov v Italiji

Zvezniški dnevnik »Journal des Nations« ki posveča od časa do časa tudi našim problemom precej pozornosti — vsaj v obliki krajevih informacij o važnejših dogodkih — je objavil 7. t. m. v svojem gospodarskem delu zelo zanimiv članek o reformi bančnega sistema v Italiji, ki vsebuje polno dragocenih informacij o pravem gospodarskem stanju v Italiji in ki ga zaradi njegove aktualnosti podajamo v izvlečku tudi našim čitateljem. — Dr. B. V.

Radikalna reforma italijanske bančne organizacije, ki jo je pravkar potrdil ministralni svet, obsegajo celo vrsto ukrepov, katerih namen je po besedilu uradnih dekretov »zaščita štednje in ureditev kreditnega poslovanja«. In zares, vse glavne določbe teže v bistvu po nacionalizaciji (podržavljanje) vseh pomembnejših kreditnih zavodov, po njihovi podreditvi upravnemu kontroli in po organizaciji od države kontroliranega kredita.

Vodstvo in kontrola kreditnega sistema sta poverjeni dvema upravnima organizacijama: posebnemu komiteju ministrov in Inspeksijskemu uradu.

Ministrski komite ima po posvetovanju s Centralnim korporacijskim komitejem naloge, da »podaja splošne direktive glede politike, ki naj se podvzame, da se prilagodi in spravi v sklad potrebe državnega in narodnega gospodarstva z organizacijo štednje in s kreditnimi možnostmi, ki se smejo v državi dopustiti«. Temu komiteju predseduje šef vlade, člani pa so finančni ministri, minister za korporacije, minister za poljedelstvo in šume ter guverner »Banco d'Italia«. Ko ministrski komite določi splošne smernice, je potem naloge »Urada za nadzorstvo nad zaščito štednje in kreditnega gospodarstva« da skrbi za njih izvedbo.

Temu nadzorstvenemu uradu, ki je odvzen od ministrskega komiteja, predseduje guverner »Banco d'Italia«. Njegove funkcije ureja celo vrsta določb, ki »spopolnjujejo v skladu z načeli korporacijske ureditve dosedanje zakonodaje v pogledu zaščite štednje. Te določbe nadomestajo zakon iz leta 1926.« Temu uradu pripada tedaj kontrola nad bankami in kreditem.

Pod kontrolo spada v prvi vrsti »Banco d'Italia« sama, ki je organizirana v obliki anonimne družbe z nalogo, da »izvršuje bančne posle in izdaja v mejah zakona vrednostne papirje in ki je zdaj podržljena.

Akcije Emisijskega zavoda se vračajo sedanjim akcionistom po določilih žrgovskega zakonika, to se pravi v njih sedanjih vrednosti, določeni na osnovi vplačanega kapitala in rezervnega kvocienta ter dividende za leto 1935. Novi kapital, ki bo kakor prej znašal 300 milijonov lir, bo razdeljen na nominativne dele, ki jih bodo podpisale hranilnice, javnopravne institucije in zavarovalne družbe. Vrhovni svet »Banco d'Italia« bo sestavljalo 15 članov, od katerih bodo trije imenovani od kreditne korporacije, 12 pa jih bo volila skupščina udeležnikov.

Razen »Banco d'Italia« pa je še polno drugih kreditnih institucij proglašenih za »javnopravne banke«, to se pravi banke, ki so direktno podvržene upravnemu kontroli. Vse akcije teh zavodov bodo morale biti odslej samo nominativne. To velja zlasti: 1. Za vse tiste banke, ki so že bile javno-pravne ustanove: Banco di Napoli, Banca Nazionale del Lavoro, Monte dei Paschi di Siena in Istituto di San Paolo v Turinu. 2. za vse velike banke, kakor so: Banca Commerciale Italiana, Credito Italiano in Banco di Roma, ki tudi postanejo javno-pravne ustanove. 3. za vse ostale banke, ki razvijajo svoje delovanje v najmanj 30 provincah.

Država torej direktno kontrolira »Banco d'Italia«, podržavlja precejšnje število kreditnih zavodov, obenem pa s pomočjo Inspeksijskega urada izvršuje kontrolo nad vsemi drugimi institucijami.

Tako se n. pr. kontrola tega Inspeksijskega urada, v kolikor gre za kratkoročne depozite, izvaja: a) nad kreditnimi zavodi in bankami javno-pravnega značaja, kakor so navedene zgoraj, b) nad bankami in kreditnimi zavodovi na splošno, brez oziroma na obliko njih ustanovitve, ki kakor koli sprejemajo depozite, c) nad podružnicami tujih kreditnih zavodov v kraljevini, ki prav tako sprejemajo kakršnekoli depozite, d) nad vsemi hranilnicami, glede katerih ni prav nič spremenjeno v pogledu njih pravnega položaja, njihovega ustroja in njihovega poslovanja, e) nad vsemi »Monti di pieta« in končno e) nad vsemi kmetskimi in poljedelskimi posojilnicami.

V svrhu čim bolj enotnega vodstva vsega kredita se je organiziral tudi takozvanii »Mobiliarni institut«. Pravice tega instituta so povečane. Med drugim ima pravico, da sme ustanavljati regionalne in pokrajinske podružnice, »da bi tako prišel v čim ožji stik s potrebami organizacij srednje proizvodnje, ki predstavljajo bistven del državnega gospodarstva«. In končno — »v svrhu enolosne srednjoročne industrijske kreditne politike — se »Konsorcij za podporo industrijskih vrednostej spreminja v avtonomno sekcijo navednega »Istituto Mobiliare italiano«. Sekcija »Finanziamenti« pa je ukinjena. Predsednik Istituto Mobiliare italiano je spet guverner »Banco d'Italia«.

Pod kontrolo Inspeksijskega urada spašajo še te-je ustanove: a) vse institucije zemljevsičnega kredita, b) Consorzio Nazionale per il Credito Agrario di Miglioramento, c) Istituto Mobiliare italiano v svoji novi uredbi, d) Consorzio di Credito per le Ope-

POLITIČNO PREGANJANJE ČRNOVRHČANOV ZAKLJUČENO PO 16-MESEČNI PREISKAVI

Pedesetletni Pivk Franc obsojen na 26 let — Usoda šestdesetletnega Lampeta Ivana še ni znana

Trst, februarja 1936. — (Agis.) — Kmalu bo minilo poldrugo leto od dogodka v Čnem vrhu, vendar se bodo čitatelji »Istre« še spominjali večmesečnega fašističnega terorja, ki je divjal po naših obmejnih vaseh in kateremu je bila povod pisana slovenska beseda.

Bilo je ravno v prvi polovici septembra leta 1934., ko se je v Čnem vrhu in okoliških vaseh, ni upal nihče na cesto. Kot prva sta bila aretirana REJC Anton, 29 let, mlekar pri črnovrhski mlekarji, doma iz Lomov in PIVK FRANC, 49 let star, krojač, doma iz Črnega vrha; oba so po dolgem in vsestranskem zasiševanju odpeljali v videmske zapore, kamor so jima sledili še trije — njih soobdolženci, in sicer RUDOLF JAKOB, 30 let star, doma iz Črnega vrha, KAVČIČ SIMON in šestdesetletni LAMPE IVAN, ki so s Pivkom skupaj naredili vso dolgo pot iz Črnega vrha do Vidma, od tu v Koper ter v rimske zapore. Nadaljnji osem aretirancev je bilo poslanih domov že iz videmske zapore, med tem ko so bili TRATNIK FRANC, bivši učitelj, takratni voditelj Konsumnega društva in domače hranilnice in posojilnice ter RUDOLF KAREL in ČUK ANTON konfinirani od goriške konfinacijske komisije vsak na pet let.

20 januarja t. l. pa se je vršila pred posebnim sodiščem v Rimu razprava. Poklicano je bilo pet naših ljudi, ki so bili pridržani v zaporih od črnovrhskih aretacij, in sicer: Pivk Franc, Rejc Franc, Rudolf Jakob, Kavčič Simon in Lampe Ivan. Rejc, Rudolf in Kavčič so se vrnili domov, med tem, ko za usodo šestdesetletnega Lampeta Ivana še nihče ne ve ničesar. PAČ PA JE POSEBNO SODIŠČE OBSODILO PETDESETLETNEGA PIVKA FRANCA NA 26 LET JECE.

zati, da ta ne prizanša nikomur. Bili so to dnevi, ko si v Čnem vrhu in okoliških vaseh, ni upal nihče na cesto.

Kot prva sta bila aretirana REJC Anton, 29 let, mlekar pri črnovrhski mlekarji, doma iz Lomov in PIVK FRANC, 49 let star, krojač, doma iz Črnega vrha; oba so po dolgem in vsestranskem zasiševanju odpeljali v videmske zapore, kamor so jima sledili še trije — njih soobdolženci, in sicer RUDOLF JAKOB, 30 let star, doma iz Črnega vrha, KAVČIČ SIMON in šestdesetletni LAMPE IVAN, ki so s Pivkom skupaj naredili vso dolgo pot iz Črnega vrha do Vidma, od tu v Koper ter v rimske zapore. Nadaljnji osem aretirancev je bilo poslanih domov že iz videmske zapore, med tem ko so bili TRATNIK FRANC, bivši učitelj, takratni voditelj Konsumnega društva in domače hranilnice in posojilnice ter RUDOLF KAREL in ČUK ANTON konfinirani od goriške konfinacijske komisije vsak na pet let.

20 januarja t. l. pa se je vršila pred posebnim sodiščem v Rimu razprava. Poklicano je bilo pet naših ljudi, ki so bili pridržani v zaporih od črnovrhskih aretacij, in sicer: Pivk Franc, Rejc Franc, Rudolf Jakob, Kavčič Simon in Lampe Ivan. Rejc, Rudolf in Kavčič so se vrnili domov, med tem, ko za usodo šestdesetletnega Lampeta Ivana še nihče ne ve ničesar. PAČ PA JE POSEBNO SODIŠČE OBSODILO PETDESETLETNEGA PIVKA FRANCA NA 26 LET JECE.

Pivk Franc, je bil domačin iz Lomov pri Črnem vrhu. Po poklicu je bil krojač in je svoj obrt izvrševal v precej velikem obsegu. Bil je znan kot dober mojster in je ljudem postregel za res majhen denar. Sivel je tudi vsem okoliškim uniformirancem in drugim priseljencem. Bil je zaveden ter znan po vsej okolici. Doma ima dve nepreskrbljeni hčerki, siroti bez matere in očeta, ena v starosti 23 let, mlajša pa je slaboumena in gluhotnema.

Obsdoba, ki je zadela Pivka je pretresla vso okolico. Res je, da je vsak domačin vedel že takrat takoj po aretaciji, ko so Pivka pripeljali iz Vidma nazaj v Črn vrh v svrhu zasiševanja na licu mesta, da Pivka čaka še dolga in brezupna pot, vendar je obsodba vsakogar pretresla. Poleg njega pa so še drugi štirje presedili celih 16 mesecev po laških ječah, popolnoma nedolžni, ki so se vrnili domov vsi striki in uničeni.

K žrtvam tega nasilja spada tudi 78 letni PLEŠNAR IVAN, doma iz Zadloga pri Črnem vrhu, ki je bil z drugimi aretiran in odpeljan v videmske zapore, od kjer so ga pa po nekaj dnevih poslali domov. Starški so ostale posledice tega nasilja. Revež ni od takrat za nobeno rabi več, je nekoliko slaboumen in že ves čas polega.

O posledicah teh dogodkov in krivih, ki so jih naredili fašisti našim ljudem bi se dalo še marsikaj povedati. — Nečloveška obsodba pa bo naše ljudi v obmejnih vaseh stalno opozarjala na prestano preganjanje in trpljenje.

RAZMERE V KATERIH ŽIVE NAŠI LJUDJE CENZURA PIS EM IN DRUGO

Postojna, marca 1936. — (Agis.) — Iz pisma, ki smo ga prejeli, posnemamo sledenje: Vsak pozdrav in vsako najmanjšo vest, ki jo kdo sprejme, »pretuhtajo« in »prešnafajo« kot kranjsko klobaso. Naše ljudi strašijo z vsem mogičim, da bi jim ubili zadnjo nado. — Pravijo in širijo, da se godi v Jugoslaviji slabše kot v Afriki. Pred kratkim so bili odredjeni večji dopusti vojakov z motivacijo, da bodo sadili in obdelali polje. V resnici pa, kakor pripovedujejo omi, ki so prišli na dopust, jim primankuje hrane. Vedno bolj krčijo vojakom pri jedi. Vsako kritiziranje razmer je strogo prepovedano in marsikdo je to že okusil na svoji koži. Kakor vse kaže, sankcije vedno bolj pritisajo in razme-

re v Italiji se vedno bolj in bolj slabajo. Vsi, ki so šli na dopust morajo biti vsak čas pripravljeni na vpoklic. »Afrikanci« le malo pišejo in še to je strogo cenzurirano in črtao. Če je pismo kolikaj poprano, ne najde svojega pravega nasloviljenca. Neko ekspreśnie pismo z zelo kratko vsebino, ki sem ga pred kratkim odposlal je rabilo v neki bližnji kraj 15 dni. Postalo je neznosno. Če nočes v luknjo moraš postati očiten izdajalec. Ljudje nimajo zaupanja med seboj in se boje eden drugega. Naši se niso upali, dokler so bili še dovoljeni časopisi iz Jugoslavije, držati jih v prodaji, ker so se bali maščevanja. Zato ni čudno, če jih je na pr. v Sežani prodajal caposquadra milice.

MLADENIČ IZ SLIVJA KONFINIRAN NA DVE LETI

Postojna, marca 1936. — (Agis.) — Konec januarja se je neki mladenič iz Slivja pri Materiji peljal s kolesom iz Trsta. V mraku ga je ustavila cestna milica in dobil je 20.20 lir globe. Ker ni imel dovolj denarja pri sebi, je vzduhnil, da je treba v naši državi plačevati takse, davke in globe. Tako so ga aretirali in

odpeljali v Podgrad. Od tu so ga odpeljali v zapore v Bistrico in nato v Reko, kjer ga je konfinacijska komisija obsodila na dve leti konfinacije. Domaci dolgo časa niso vedeli za njegovo usodo in šele, ko je bil odpeljan v konfincijo, so dobili sporočilo o njem.

VELIKA EKSPLOZIJA U MILANU Eksplozije se množe u poslednje vrijeme. — Antifašistički ate nat?

Milano, 11 marta 1936. — U subotu je u tvornicama Isotta-Fraschini, koje izrađuju avione i automobile, došlo do strašne eksplozije, u kojoj je zaglavilo, koliko se do sada moglo utvrditi, 15 osoba. Prostori u kojima je došlo do eksplozije rano u jutro, su se najednom začarile u plamen i sa strahovitim praskanjem srušile. Eksplozija se je čula na 15 km u okolici, a i pritisak zraka je bio tolik, da su popucali prozori u okrugu od 5 km. Čudno je, da su tvorničke zgrade, koje se nalaze u blizini zgrade, koja je odletila u zrak

ostale razmijerno bez veće štete. Do sinoč se još nije točno utvrdilo koliko je radnika bilo na radu, pa postoji bojazan, da će broj mrtvih biti još veči nego se misli, dok je broj ranjenih i tako veoma velik. Sa strane vlasti se izjavljuje, da je uzrok eksplozije nepoznat, ali pošto se u zadnje vrijeme češče dešavaju eksplozije u tvornicama oružja i municije, vjerovatno je, da se radi o organizovanom uništavanju ratne industrije od strane raznih antifašističkih grupa, koje se sve više pojavljaju na čitavom državnom teritoriju.

PREDAVANJE U RIJEČKOJ BISKUPSKOJ PALAČI

Rijeka, marta 1936. — Direktor lista »Italija« u Milenu signor Magi održao je ovih dana na Rijeci predavanje o Renesansi. Predavanje je održano v biskupskoj palaci, a prisustvovao je i riječki biskup. Predavač je istakao kako su sve oči up-

te u Rim jer da Rim širi civilizaciju, a načrto sada u Africi, pa je zaključio riječima: »Već sada se nalazimo pred mnogobrojnim srcima koja se otvaraju Kristu, i zato mora ovo vrijeme da bude čisto i puno molitve i razmišljanja. A pobeda će pripast još jednom onom vječnom gradu gdje je i Krist Rimjanin.«

re Pubbliche, e) Istituto di Credito per le Imprese di Pubblica Utilità, f) Istituto di Credito Navale in g) Istituto di Credito per il Lavoro Italiano all'Espresso.

Izdelana je nadalje reforma sedanjih dočeb o izredni upravi, o združitvi in likvidaciji kreditnih zavodov

Vse te drakonske mere opsega devet glavlj in nad 100 členov. Če bo prišlo v kratkem času do njih dejanskega izvajanja, bodo popolnoma spremenile ves dosedanj kreditni sistem v Italiji in tako pomenile prvo etapo k socializaciji de narništva v Italiji.

USPKOS AFRIČKIH »POBJEDA«...

...čizma« ce naskoro reagirati

OKRUŽNICA RIJEČKOGA BISKUPA SANTINA

Riječki biskup Antonio Santin izdao je pastirsko pismo na svoje vjernike. U tom pastirskom pismu, kojega donaša »Vedetta d'Italia« i odakle ga citiramo, osvrće se na rječki biskup na misiju Italije u svijetu i na današnji rat, pa kaže:

»Djelo koje se svima nameće (tj. da stvaraju civilizaciju Op. ur.) nameće se načrto italošoj Italiji. Načoj domovini, koja bas suprotno od nekojih zemalja punih egoizma i idealu najimbenijih i najukavicičnjih (to valjda ide Engleze) postaje brana protiv nečuda. Naša domovina postaje prava afirmacija duha zahvaljujući dobroti našega naroda, inteligentnom razumijevanju i plemenitosti onoga koji upravlja (Musolini).«

Italija ima veoma veliku misiju u svijetu. Treba da svu postanemo dostojni te velike misije koju Italija vrši u svijetu. U ovoj svjetoj korizmi razmišljajmo pokorno pred Bogom o našoj dužnosti i molimo ga za milost da je budemo mogli izvršiti.«

Tako biskup u biskupiji u kojoj ima 80 posto vjernika Jugoslovena i koji moraju za tu »svetu misiju« vječnoga Rima davati krov svoje djece, zlato s ruku svojih žena i zadnje zrno žita iz svoje kuće.

Zanimiv boj s tihotapci u

PREDAVANJE JEDNOG BRITANSKOG POLITIČARA O STANJU JUGOSLAVENA POD ITALIJOM

na banketu laburističkih poslanika iz Waleza

Možemo da zabilježimo jedan velik dogodaj za nas Jugoslavene iz Julijskih Krajina. Jedan dogodaj, koji još jednom dokazuje, da je interes u svijetu za naš problem sve veći. To je predavanje, koje je održao glasoviti britanski političar i publicista dr. Folik u Londonu na banketu, koji su mu priredili u čast poslanici laburističke (radničke) stranke iz Walesa. Predavanje je tim važnije, ako uzmemo u obzir ličnost predavača, a naročito krug, u kojem je održano: radi se o jednoj takoj grupi britanskih parlamentaraca, koji vrlo mnogo znače u britanskom Donjem domu. Oni su tim predavanjem upućeni detaljno o stanju našega naroda u Julijskoj Krajini, a to može da bude za nas od koristi, koju se sada no može procijeniti.

Veliki britanski list »Manchester

Guardian« od 5 marta donosi izvještaj, o tom predavanju dra Folika. Prenosimo iz referata toga lista ovaj pasus:

»Predavanje se odnosilo na rezultate ispitivanja prilikom njegovog putovanja u Istočnu Evropu, prvenstveno u pogledu položaja manjina.«

»Odgovarajući na pitanje, dr. Folik je rekao, da je jedna od najnesrećnijih strana sadašnjeg stanja na kontinentu bijedni položaj u kome se nalaze manjine. Dok Mussolini s jedne strane vodi borbu u Africi radi ukidanja rostva u Abesiniji i širenja civilizacije u toj zemlji, on istovremeno postupa sa hrvatskim i slovenačkim stanovništvom Italije na jedan nevjerojatno tiranski način. Jezik ovih manjina zabranjen je u školama, u crkvama pa čak i na ulicama. Njima se zabranjuje upotreba

slovenskih imena pri krštenju i prisiljeni su da prime talijanska imena. Prijašnji slovenski svećenici su uklonjeni i na njihovo mjesto su došli Talijani.«

»Dr. Folik je podvukao diskriminaciju protiv ugovora o miru, djelimično zato što to ubija vjeru naroda u pogledu njihove sigurnosti a i zato što činjenice pokazuju da se ti ugovori ne mogu odbaciti kao savim neosnovani. Trijanonski i Sen Žermenski ugovori donijeli su spasenje Rumuniji, Čehoslovačkoj i Jugoslaviji, čijim je narodima mnogo bolje sada nego pod mađarskom dominacijom. Činjenica da neki ugovori nisu dali očekivane rezultate ne treba da nam zatvori oči pred uspjehom drugih ugovora, o čijim dobrim stranama nije bilo govora.«

GRADIŠČANSKI HRVATI O POLOŽAJU KORUŠKIH SLOVENACA

Gradiščanski Hrvati, koje Austrija ipak malo bolje tretira nego Slovence u Koruškoj, imaju svoj list u Beču »Hrvatske novice«. U broju od 8 o. mi. pišu u uvodniku o koruškim Slovencima sljedeće:

»Slovenska narodna manjina u Koruškoj nema slovenskih ljudskih škola, nema niti jednoga slovenskoga učitelja. I dica toga naroda se u školi ne nauču niti stati u svojem materinskom jeziku. A i ta narod ljubi svoj materinski jezik i si želji, da i njegova deca budu znala i ljubila jezik svojih starinja, svoj narod in narodnu kulturu. Ali kako dicu naučiti stati in plasti u materinskom jeziku, kad nij učiteljev? U ovoj teškoći je odraščena mladina skočila na pomoč. Sastali so se junaci in divoice, i njihovi peljači su im povidali i pokazali, kako čedu oni moč bar do neke

mere nadomestiti manjkanja slovenske škole, kako čedu moč oni dicu podučavati štati in pisati u materinskom jeziku. I nut, danas oni junaci in divoice držu školu. Ne u prostranijim dvoranah, nego lipu u jednoj seljačkoj hiši spravu se dica na nauk. I s svetim žarom i velikom radošču poslušaju, kad im ti učitelji kažu slove in knjige u njihovom materinskom jeziku, kad im povidajo od hištorije narodnega žitka. I skoro čudo im je, kad čuju pesme in krasne pripovist u slovenskom jeziku. U školi za tako ča nigdar niso čuli. — Ovakomladina jednoga naroda dela in posluje, da mu očuva njegovo najmilije, dicu i po njoj budućnost. Ovakovo delo naj tako, potribuje mnogo truda i aldovnosti. Ali mladina puna idealizma i to zmore...«

NOVA ŽRTEV ABESINIIJE

Idrija, marca 1936. — (Agis). — Prišla je vest, da je v Abesiniji podlegel Istenič Maks, doma iz Črнega vrha, rojen leta 1909. Pokojni se je bil sicer javil kot prostovoljec, a sklepal so, da le iz nekakšnega obupa nad razmerami, v katere je začel.

Poneverbe na pošti v Senožečah

Postojna, marca 1936. — (Agis). — Ko je prišel nenadoma na pošto v Senožeče revizor, je zmanjkoval poštarja Landrija, priseljenega Italijana. Če nekaj dni se je vrnil, toda še ni dobro izstopil iz avtobusa, ko so ga aretirali. Bil je obsojen na eno leto zapora radi poneverb. K sreči pa je zapustil dolg levi višjih senožeških glavah, ki seveda niso domačini. Ovadili so ga sami njegevi rojaki, ker se jim ni posrečil sporazum radi razdelitve dobička pri neki večji slepariji.

VOJAŠKA ZNAMENJA NA CESTAH IN POTEH V SNEŽNIŠKEM GOZDU.

št. Peter na Krasu, marca 1936. — (Agis). — V zimskih mesecih ni bilo v Snežniških gozdovih opaziti nikakega javnega dela. Utrdbe počivajo, sicer pa so močno zastražene. Le ceste in poti, zlasti pomembnejša križišča so prepleti z najrazličnejšimi vojaškimi znaki za orientacijo.

ANTIFAŠISTIČKI LETACI U TVORNICAMA U TURINU

23 februara su bili u turinskim tvornicama Ceirano i Fiat-Lingotto prošireni mnogobrojni letaci protiv rata i fašizma.

prej je gostilna v »Kotu« in nekdanji hotel pri »Črnem orlu«, z znano »Pirhalo«, kjer so se vršile razne prireditve. Leta 1918. je bil črni orel prebeljen, pod Italijo se je nastanila tam podprefektura, za njo pa razni italijanski uradi. Poslopja se drži občinska hiša »komuna«. Ali desno zavije ulica v breg k cerkvi sv. Trojice, kjer stoji na mestu kjer je kmet odkril živo srebro. Nad cekvijo je »Kurja vas«, kjer se je rodil škof Wolf. Pot vodi dalje čez Vrzelj, kjer so ob raznih praznikih pokali možnarji, k sv. Antonu in pod Kobalove planine. Na desni glavne ceste, ki pelje »okoli Idrije« pustimo veliko stavbo, deške in dekliske ljudske in meščanske šole in pridemo do kapеле pri sv. Janezu. Kapela stoji ob Nikovi in so jo sezidali leta 1515., ki je bil hud potres. Takrat se je s severni strani Kobalove planine utrgal velik plaz zemlje in pri Marofu zarezil Idrije. V strugi opazil še danes velikanske skale. Voda je poplavila место in je stala do omenjene kaple.

Nad kapelo je mogočen grad iz leta 1533. Mogočni stolpi in jarek okoli naj bi obvaroval grad pred napadci. Stavba je danes še popolnoma ohranjena. V njej so nastanjeni uradi in ječe. Desno od gradu imamo krasno poslopje bivše realke. Od tu pelje pot skozi predmestje Za gradom proti Skirci in dalje na Kanomlj.

Ceš most pri sv. Janezu zavije glavno cesta na levo. V hrib na desno se vzpone pot v Grapo in Riže in dalje čez »Pringle« in »Pšenka« v Čekovnik, druga pa na Vojsko. Malo naprej prekoračimo malo potok Gačnik, ki teče tod pod cesto in dospemo do čipkarske šole. Ob njej pelje nova ulica v hrib v predmestje Pront nad katerim se dviga Lopar in Tičnica. Se malo, mimo rova sv. Antona že nas je pot »okoli Idrije« spet privredila na »Kosov most«. Ta »idrijski Ring« oklepa pravo jedro mesta, ki ga Idrijčani tudi imenujejo pravo Idrijo. V njem so po večini vse trgovine, oba glavna trga, magazin, gledališče in župna cerkev. Vsekakor res pravo trgovska in kulturno središče. Zato tudi pravijo »grem v mesto«, ampak grem »v Idrijo«. Procesija ali sprevod gre vedno okrog Idrije in ne okrog mesta.

Zupna cerkev sv. Barbare, zaščitnice ruderjev, je bila sezidana proti koncu

DROBNE VESTI IZ NAŠE DEŽELE

Goriško sodišče je obsodilo zaradi tihotapstva Rupnika Ivana, Pobodnik Agnezo, Vidmar Ivana, Tavčar Marjana, Mrak Marija, Černič Katarino, Lampe Frančiško, Bajc Gertrudo, Eržen Marija, Pirc Angelo ter Alojza Lapajna, Višintin Josip pa je bil obsojen, ker je imel razstrečivo.

V Cerkno je prišel nov kapelan Rudolf Roberti. Oficirji z vojaštvom so mu priredili velik sprejem.

V Crničah je zgorel Marija Podberšček senik s sonom. Škode je 7.000 lir. Zaprli so Romana Corradinija, starega 33 let, kot osumljenega požiga.

V Cerknem so zaprli 24 letnega Kajzerja Mihaela, jug. državljanja, ker je brez potnega lista prešel italijansko ozemlje.

Medsindikalni odbor v Trstu je ob sodil Ivana Kulota in Humberta Zukolina prvega na pet dni, drugega na tri zapora mesnice, ker sta prodajala kravje meso cenah, ki je določeno za volovsko.

U Zadru sve više rastu cijene živežnim namirnicama. Uslijed pada lire naši seljaci ne donose više robu na trg, a izostala je i doprema živeža iz Italije, pa se tako več osjeća nestiča raznih namirnic. Unatoč najstrožih mjeri i kazna trgovci poskušljaju cijene hrani, pa skupoča rase se iz dana u dan.

Pri Pulju se je potopila ribiška jadrnica, kjer je izgubilo življenje pet ljudi in sicer Josip Tominovič, oče štirih otrok, Bresac Ivan, oče treh otrok, Karel Kervatin, Kos Rosan in Vastjančič. Prvi je iz Pulja ostali so iz Labinja.

Pri Sv. Ivanu v Trstu so proslavili osmo obletnico prosluge fašistične organizacije »Quis contra nos?«, ki je znana v Trstu mnogim našim društvom in posameznikom.

Premogokop »Arsa« v Istri je zelo povečal svoj obrat. V nekaj mesecih se je dvignilo število delavcev z okoli tisoč na tri tisoč, produkcija premoga z 20 na 60 tisoč ton mesečno. Okoli tisoč delavcev je zaposlenih z gradnjo do sto stanovanjskih hiš, ki bodo tvorile novo vas Ars.

Tecaje srbohrvatskega jezika so otvorili te dni v Pulju. Aranžirala jih je puliska italijanska akademika mladina. To je pač dokaz, kako močan in neizkorenljiv je jugoslovanski živel v Istri in v Primorju sploh, ker čuti italijanska inteligencija potrebu tečajev v našem jeziku, o kateremu so tik do abesinske ekspedicije italijanski listi dosledno pisali, da je že skoro izginil in je »popolnoma brez pomena« kot »umirajoč idiom...«

Agis.

BOŽIČ LADO:

NAŠ IDRIJSKI KOT

Ob petintridesetletnici ustanovitve in desetletnici nasilne ukinutve prve naše srednje šole — Idrijske realke

V.

Vrnimo se nazaj proti mestu. Pod novo cesto je »Travnik«, športno igrišče, kjer so se vršili svojčas telovadni nastopi, danes pa je »campo sportivo« organizacije »dopolavoro«.

Nad cesto se vzpenja stočasti hrib s cerkvijo sv. Antona. Prilazno te pozdravi cerkvica, pridi s katerekoli strani. Zavetišče okoliških kmetov in idrijskih deklet. 17. januarja vsako leto so ljudje poromali k njemu. Kmetje so prinesli vsega, kar je potem cerkovnik prodal na javni dražbi. K sv. Antonu se zatekajo fantje in dekleta. Prvi zato, da se jim ukine samski davek, dekleta pa s prošnjami, da jim zaprosi moža. Pravijo, da bo prišel čas, ko bo sedem deklet zagledalo moža pri cerkvi. Zagnale se bodo z vso silo v hrib, ko pa bodo prisopihale utrujene do moža, bodo spoznale v njem le navaden leseni štor. Res so danes težki časi za naša dekleta. — Pravijo pa dalje tudi, da bo tista dobila moža, ki bo trikrat udarila z glavo v tipo in bo znje padel list. Tedaj bodo uslišane iz izpoljene vse prošnje. Pravno je bilo na hribu samo znamenje, nato kapelica, cerkev pa je nastala še leta 1678. Takrat je bil sv. Anton rudniški patron in rudarji so se radi zatekali k njemu.

Na desnem bregu Idrije, prav sredi mesta je pokopališče s cerkvijo sv. Križa. Pokopališče nima mogočnih spomenikov, povečini so sami železni križi. Za cerkvijo opazimo mogočno železno piramido, spomenik 40. žrtvam rudniškega požara iz leta 1846. Na dan Vseh svetih razsvetli rudniška uprava spomenik s »šerbljic«, to se majhni kovinasti lončki z oljem, ki gori na steni. V spomin na to nesrečo so postavili v rudniku tudi spominsko ploščo, na mnogih krajinah naleti na svete podobe, pred katerimi gore lučke. V rovu sv. Antona (Šilštvo), pod Smukovim gričem je kapelica, v kateri so rudarji odpravljali svojo molitev, predno so odšli na delo in v kateri

se je vsako leto brala maša zadušnica za rudniške žrtve. Prvotno pokopališče je bilo pri sv. Trojici, drugo pri sv. Barbari. Sedanje ne odgovarja zdravstvenim predpisom in zato so že davno premisljali, da bi postavili novega. Predloga sta bila dva. Ali »Pri Šinterju« na desnem bregu Idrije pri Marofu, ali pri Likarci pod Gorami.

Ob začetku pokopališča, kjer začenja lesen most čez Idrije proti mestu, so Lahi napravili nov most, ki veže glavno cesto z novo cesto in tako preseče velik ovinek mimo hotela Didič, ki stoji na križišču ceste v Sp. Idrijo in Godovič. Pod novim mostom se izliva v Idrije potok Nikova. Izvira tam gori nekje pod Slanicami in Kočevščem, ima globoko, kamenito strugo z lepimi tolmini, dobi izpod Razpotja nov pritok z lepimi slapovi in tolmini (žomfi), ki so jasno pripravnji za kopanje (Štefanovič), priteče v Žabji vasi v mesto in dalje v Idrije. Hudourniški potok je ob suši popolnoma suh, ob povodnji pa naravnost divja. Pri zadnji najhujši povodnji leta 1926. je napravil ogromno škodo. Kadar je pohlevan, je zatočišče mladeži in otročadi.

Od hotela Didič, ki ima edini kino in krasno dvorano za razne prireditve pa tudi »štibelc« ali »Prešernovo sobo« pripravljeno do gozdarskega urada, kjer so končale grable, napravljene leta 1551. Voda ob povodnji ni mogla odtekati, v nevarnosti je bil rudnik in ker so bili popravljeni vedno spodnji deli mesta, zato so grable leta 1927. podrlj. »Lenštate« zasipavajo in nameravajo zasaditi park. Ob cestni železnični smo takoj v čistilnici ali »vašeriji«. Na desno nad njem pod sv. Antonom je »Frančiškov jašek« (V. Franciške), na levo pa mehnična delavnica »draksl«. Pod mostom čez cesto se bližamo središču mesta. Nekdanji poštni urad, in »Kosov most« čez Nikovo. Tu se glavna cesta ceperi na levo in desno in objame središče mesta. Na levo v hrib prideš najprej »V. Barbare«, kjer je bil nekoč rov sv. Barbare, dalje v Pront in k Smuku. Čez most, je priljubljena gostilna s kegljčem »Pri Štravsu«, danes moderno opremljen hotel. Za župno cerkev vodi desno edina ulica, ki je že davnaj imela svoje ime »Gasa«. Rožna ulica, Na-

prej je gostilna v »Kotu« in nekdanji hotel pri »Črnem orlu«, z znano »Pirhalo«, kjer so se vršile razne prireditve. Leta 1918. je bil črni orel prebeljen, pod Italijo se je nastanila tam podprefektura, za njo pa razni italijanski uradi. Poslopja se drži občinska hiša »komuna«. Ali desno zavije ulica v breg k cerkvi sv. Trojice, kjer stoji na mestu kjer je kmet odkril živo srebro. Nad cekvijo je »Kurja vas«, kjer se je rodil škof Wolf. Pot vodi dalje čez Vrzelj, kjer so ob raznih praznikih pokali možnarji, k sv. Antonu in pod Kobalove planine. Na desni glavne ceste, ki pelje »okoli Idrije« pustimo veliko stavbo, deške in dekliske ljudske in meščanske šole in pridemo do kapelle pri sv. Janezu. Kapela stoji ob Nikovi in so jo sezidali leta 1515., ki je bil hud potres. Takrat se je s severni strani Kobalove planine utrgal velik plaz zemlje in pri Marofu zarezil Idrije. V strugi opazil še danes velikanske skale. Voda je poplavila место in je stala do omenjene kaple.

Nad kapelo je mogočen grad iz leta 1533. Mogočni stolpi in jarek okoli naj bi obvaroval grad pred napadci. Stavba je danes še popolnoma ohranjena. V njej so nastanjeni uradi in ječe. Desno od gradu imamo krasno poslopje bivše realke. Od tu pelje pot skozi predmestje Za gradom proti Skirci in dalje na Kanomlj.

Ceš most pri sv. Janezu zavije glavno cesta na levo. V hrib na desno se vzpone pot v Grapo in Riže in dalje čez »Pringle« in »Pšenka« v Čekovnik, druga pa na Vojsko. Malo naprej prekoračimo malo potok Gačnik, ki teče tod pod cesto in dosegemo do čipk

NAŠA KULTURNA KRONIKA

CIRIL KOSMAČ: PRAZNA PTIČNICA

V vabilu Slovenske Matice, ki v 72. letu delovanja izda poleg ostalega povest Cirila Kosmača pod naslovom »Prazna ptičnica« citamo sledi: »S to knjigo bo Slovenska matica predstavila javnosti nadarjenega mladega pripovednika, ki je doslej objavil nekaj zelo uspehl novel v raznih revijah in v tisku emigrantov s Primorskem, od koder je pobegnil pred leti tudi na novi pripovednik. Povest »Prazna ptičnica« je prvo večje delo tega pisatelja in prva njegova povest, ki izide v knjigi. Povest, katere dejanje se vrši v Trstu, bo gotovo ugajala vsem bravcem. Obsegala bo okrog 200 strani.«

»Ljubljanski Zvone 1. in 2. št. prinaša sledi sestavke naših rojakov: Anton Ocvirk »Dr. Ivan Prijatelj«, France Bevk »Začudene oči«, Ivo Brnčič »Ob veliki korespondenci« (op. ur. med Prešernom in Vrazom), Karel Ozvald »Ne ubijaj, marvec — ozivljaj!« — eje o šoli. Opozoriti moramo pri tem na mladega nadarjenega kulturnega zgodovinarja Iva Brnčiča, ki se s svojimi sestavki zelo uveljavlje in naglo dviga. *

Sodobnost št. 1. prinaša: Igo Gruden »Dr. I. Prijatelju ob šestdesetletnici«, Anton Gorjup »O lepoti in umetnosti«, Ciril Kosmač »Gosenica«, Bogomil Fatur: »Pesem o srca« »Serendada«, Maks Rejc »Politika fašizma«, Lino Legiša »Cvetje iz domačih in tujih logov«, Albert Kos »Zunanja politika Jugoslavije; Fran Šturm »Koncertna sezona« in »Dr. Josef Suk«.

V drugi številki »Sodobnosti« pa su sledi sestavki: Ciril Kosmač »Sreča, Fatur »Pozdravljam pomlad«, »Pojoče srce«, Igo Gruden »Grlic«.

Izšla je prva številka revije »Naše more« pri kateri sodelujejo naši rojaki. Prinaša sledi sestavki: dr. Robert Hlavaty »Trogir«, dr. Vrčon Branko »Pomorska sila Vel. Britanije«, dr. Sovdat Miro »Naša trgovska mornarica«, Stojan Plesničar »Ob štirinajstletnici Jadranske Straže«, dr. Egon Starce, ki je dolgo živel v Trstu pa je napisal stvaren članek o odnosih med Čehoslovko in nami v zvezi z morjem. Prvo številko je uredil naš rojak g. Stojan Plesničar. Ker se bo revija pečala tudi z našimi problemi, jo vsem toplo priporočamo.

Agis.

SAŠA ŠANTEL: INVENCija

V založbi Centralne zadruge jugoslovenskih avtorjev v Zagrebu je izšla skladba našega znanega umetnika slikanja in komponista prof. Saše Šantla. Omenjena zadruga je namenila izdajati jugoslovanske kompozicije v večjem obsegu. Vsem glasbenim krogom skladbo toplo priporočamo.

DIPLOMA

G. Ive Pucić, rodom iz Lindara, član Istarskega akademskoga kluba u Zagrebu, diplomirao je na pravnom fakultetu zagrebačkoga sveučilišta. Čestitamo!

„ISTRU“ SE MOŽE KUPITI U OVIM MJESTIMA:

BEOGRAD — Udrženje »Istra-Trst-Goriča«, Vilsonov trg 5.

CELJE — Sečlaček Amalija, Ljubljanska cesta.

DONJA LENDAVA — Trafička Sever Marica.

KRANJ — Trafička Komatar Mira.

JESENICE — Kolodvorska trafička Nikolavčić.

LJUBLJANA — Uprava »Istre«, Erjavčeva 4a — Knjigarna Glavni kolodvor —

Trafička Kmetič, Celovška cesta — Trafička Kušar, Sv. Petra cesta 50 — Trafička »Lojk« — Tobakarna Sever, Šenburščica — Trafička Mlakar, Glavni kolodvor — Trafička Dolar Ivanka, Dunajska 12 — Trafička Pezdř Franja, Gradišče — Trafička Praprotnik, Prešernova 54 — Trafička Raunacher, Tirska 37.

MARIBOR — Knjigarna Sax Hinko.

SPLIT — Medjunarodni novinski zavod, Zagrebačka ul. 2.

SUŠAK — Trafička Brnčič — Knjižara Banić.

ZAGREB — Uprava »Istre«, Masarykova 28 II — Knjižara Marković Zdenka, Glavni kolodvor.

JEĆE NA KAZNILNIŠKIH OTOKIH NATRPANE

Tudi fašisti deportirani na otoke

Pariz, februarja 1936. — Italijanske jetnisljnice na Liparskih otokih, kamor fašistični režim pošilja svoje politične nasprotnike, so tako natrpane z jetniki, da si avtoritete belijo glave, kako jih bodo prehranile in spravile pod streho.

Poročila, katera tajno dobivajo prijatelji izgnancev v Parizu, govorijo, da dnevno prihaja stotine jetnikov na Liparske in druge kaznilniške otroke v Sredozemskem morju, odkar je izbruhnila vojna v Afriki. Edini njih zločin je, ker so pokazali premalo navdušenja za Mussolinijev roparsko vojno v Africi.

»Naše število dnevno narašča«, piše neki jetnik z otoka Ustica. »Postalo je pravo mrvljische. Med zadnjimi, ki je dospel v našo sredo, je Dominico Fanini, bivši direktor banke v Trancintu. Obsoten je bil na pet let izgnanstva, ker je izrekel nelaskavo mnenje o afriški vojni.«

Večino jetnikov tvorijo interelektualci. Med temi je tudi profesor Antonio Presenti, slovit ekonom z univerze v Sassari, ki ga je fašistični tribunal za zaščito države obsodil na 24 let zapora. Dalje so med jetniki tudi fašisti. 57 fašistov, ki jih je policija aretrirala v nekem gledališču v Milanu, ker so demonstrirali, ko se je pokazala Mussolinijeva slika na platu, je bilo izgnanov na Liparske otoke.

(Prosvera — Chicago)

CESTE GRADE V ABESINIJI, PRI NAS JIH ZANEMARJAO ZANIMIVA PRIMERA MED NAŠIMI IN ABESINSKIMI RAZMERAMI

Postojna, marca 1936. — (Agis). Kakor poročajo, so pustili cesto do Senožeč do Postojne nedovršeno. Dela so nenadoma ustavili, ker ni denarja. Cesta je postala vsed napol izvršenih del zelo slaba, se udira in ob deževju je mnogo blata, da se avtobus ustavlja. Proti koncu je delalo še nekaj delavcev, katerim so ostali dolžni in jim niso mogli dati nit za pot domov. O tem je čistični časopisi molčajo. Pač pa poročajo o velikanskih del v Afriki, kjer pravijo, da so zgradili 475 km nove ceste in 100 km da je v gradnji. Pri tem so morali zgraditi 14 mostov v dolžini od 8 do 44 m. Stroški za te gradnje so znašali do seda 22,360.938 lir v zlatu.

Kako je drugod v Italiji s cestami ne vemo, vendar pa je gotovo, da marsikje vsled ogromnih stroškov v Abesiniji dela zastajajo in ceste postajajo zanemarjene. To gotovo ne bo v nikakem razmerju z velikimi koristmi, ki jih obetajo z zavzetjem Abesinije.

NOV DAVEK ZA ZBOLJSANJE CEST.

Trst, marca 1936. — (Agis.) — Na hiše, ki leže ob cestah je bil odrejen nov davek. Baje so te hiše vsled svoje lege ob cesti več vredne. Davek je namenjen zboljšanju cest. Le to se še neve ali bo ta davek za ceste v Abesiniji ali pri nas.

TRST PROPADA, A SUŠAK SE PODIŽE NA RAČUN TRSTA

Poslednjih mjeseci prošle godine znatno je oživio promet u trščanskoj luci, dok nije taj život najednom na 18 studenoga uvodenjem sankcija posjeten. Trst je od vajkada živio u prvom redu od tranzita, a sada kako je Čehoslovačka pristupila sankcijama, otpala mu je najbolja mušterija i ostale samo Austrija i Madžarska, koje i onako nemaju baš veliki promet. Zaključkom tranzita izmedju Čehoslovačke i Jugoslavije Sušak sa uspjehom preotima Trstu robu, pa več mnoga roba, koja je prije išla redovito preko Trsta, sada se iskraca na Sušaku. Očekuje se da će to potrajeti i dalje, naročito za glomaznu robu. Naravski da faktori, koji su interesirani na tranzitnom prometu Trsta poduzimaju sve i sva da bi to onemogučili.

ČLAN ORGANIZACIJE »GIOVANI FASCISTI« UTRELJEN.

Ljubljana, marca 1936. — (Agis). Antifašistično časopisje v Parizu poroča, da je bil v neki vasi v Lombardiji ustreljen član fašistične organizacije »Giovani fascisti«. Predstavniki fašista so nekega mladeniča, ki se ni udeleževal sestankov v svoji organizaciji poklicala na odgovor in ga med tem ustrelili. Dogodek je zbudil med prebivalstvom veliko ogorčenje.

MALE VESTI

— Ko je prišel Starhemberg v Rim, so mu priredili posebno vajo mladi fašisti s puškami, lahkim strojnici in oružjem vseh vrst. S tem so ga najbolji počastili. Komedija je baje odlično uspela. *

— Pozdrav kneza Starhemberga Mussoliniju glasi: »Vezani sa fašistima Italije zaledničkom borbenom idejom, austrijski hajmverovci učestvuju u radosti i žalosti svojih drugova v Italiji. Sa iskrenom radošću i ponosom pozdravljamo njihovu pobjedu i uspjehe posljednjih dana. Mi čestitamo Vašoj Ekselenciji i vezujemo uz tu čestitku želje za jednu budućnost u znaku fašizma.«

Kad nema boljih, dobar je i Starhemberg ... *

— Demografska bitka Mussoliniju nprinesla do danes nikakega uspeha. O tem govore številke: Na tisoč prebivalcev je bilo namreč v letih: 1872—75 rojenih 38,1 1911—15 rojenih 31,5, 1921—25 rojenih 29,8 1926—30 rojenih 26,8, 1934 23,4, kar kaže stalni padec. Tako danes Italija s 43 milijoni da manj sinov, kot 1870. s 26 milijoni.

— Talijanski bombaški avion bacio je najmanje 40 bomba večeg kalibra na tabor britanske ambulante Crvenog krsta. Saznaje se, da su poginule tri bolničarke, dok su četiri teže ranjene i podlegle svojim ranama. U Ženevi i u Engleskoj je s velikim ogorčenjem primljena vijest o ponovnom bombardovanju britanske bolničarske jedinice Crvenog Krsta nedaleko mjesta Quorama. Tvrdi se da će sadašnji dogadaji imati neugodnih posljedica. *

— Sin rasa Mulugete poginuo je prigodom bombardovanja britanske ambulante kod Quorama. Od iste bombe je poginuo i engleski pukovnik Burgoine. *

— Abesinski ministar vojske ras Mulugeta umro je u Adis Abebi od upale pluća. *

— Na egipatsko-libijskoj granici došlo je do teških incidenta, koje je izazvala jedna talijanska patrola. *

— Talijanska vlada traži priznanje od Lige Naroda da je pobednik u ratu protiv Abesinije prije, nego dodje do mirovnih pregovora prema prijedlogu odbora 13-torce.

— Ker primanjkuje sirovin, so pričeli v Italiji izdelavati razne predmete iz surrogatov. Tako so pričeli na nek način izdelavati umetno volno iz mleka, kar pa se je popolnoma ponesrečilo. V praksi se ta volna ni obnesla, se rada trže in ne prenese vsake vročine. *

— Niemačke čete ušle su u sva važna mesta Porajnja i demilitarizirane zone, gdje su sa velikim oduševljenjem od građanstva dočekane.

Obrtniški stan je precej razvit. Mnogo je trgovin (okrog 40), še več pa je gostilen, ki jih cenimo od 30 do 40. Kavarni sta bili svojčas dve, v zadnjem času tudi bar. Mesto nima hodnikov ob cesti. Ljudje so navajeni hoče kar po sredi, tako da je nastalo celo vprašanje: »Ali si doma iz Idrije?« Drugače pa so ceste čiste saj stalno in dobro žabljajo.

Tak je naš kraj s svojimi zunanjimi posebnostmi. Samo glavni del mesta leži na ravnini, pa se ta ne ves. Vse ostalo je v bregovih. O kakšnih ulicah nimamo mogoče govoriti. So povečini same vijugaste poti in steze, ter neštesta stopnišča, kamenita, cementirana ali pa tuši ſe lesena.

Razgled na mesto je z enega ali drugega hriba prav lep in pester, saj mesto ne nudi tiste monotone slike, kakor moderna mesta in z njega veje prav iskrena domaćnost. Četudi hočejo današnji gospodarji spremeniti marsikaj, vendar lahko zaključimo z našim vesnikom:

Obliče se ti spremenilo, ostalo kakor prej srce, ljubezen verno ohranilo, do mile rojstne, je zemlje.

Res stisnjeno med hribi in daleč od sveta, vendar je naš človek vedno hrenil po zvezni s svetom. Okolica nam dokazuje, da je stremel po najblizi zvezni, tam in tja kjer je že našel naseljenje. Zato pot ni šla po prirodnih zarezih Idrija — Sv. Lucija ali Idrija — Godovič, nego so se tovorji in nabave prenašale v smeri starih bregov na Vojsko in Gorico, kamor svet teži in kamor kažejo pot reke, ter po danes zapuščeni poti Bela, Tisovec, Otlica in Lokačev. Izkopane zaklade so prenašali po edini vozni poti čez Dole na Vrhniko (leta 1765.) in dalje po Ljubljanci. Razmah prebivalstva, porast proizvodnje in tekmo let pridobljena izobrazba so zahvale novih prometnih zvez, ki jih je zaslužila Idrija kot drugo največje mesto bivše Kranjske. Dobili smo dejelno cesto Idrija — Sv. Lucija (40 km), Godovič — Logatec, Črni vrh — Vipava. Toda predniki so hoteli še železnico. Deželni

poslanci so se zavzemali za železniško zvezo: Vrhnik — Ljubljev — Idrija — Sv. Lucija. Izračunali so, da bi stal 1 km te železnice pol milijona kron.

Drugi predlog je bil: Škofja Loka — Poljanska dolina — Idrija, tretji pa: Logatec — Črni vrh in Vipavska dolina. — Avstrija vsega tega ni hotela slišati, iz gospodarskih in narodnih razlogov. Da pa lahko rečemo, da je bila Idrija vezana s svetom tudi po tračnicah, omenimo vojaško poljsko železnico Logatec — Idrija, ki je prevažala med vojno vojaški material pa tudi civilno prebivalstvo. Vožnja je bila jako romantična od Godoviča dalje, visoko nad dolino Zale in Idrije nad strmimi prepadi, nad Divnim jezerom in Strugom po leseni mostovih in dalje po cesti ob Idriji.

Tip stare rudarjeve hiše.

Med glavnimi stavbami, državnimi poslopji, zidanimi večinoma v novejšem času in med zverišenimi ulicami, stoe značilne in stare rudarske hiše, pokrite z zanimimi leseni škodljastimi (šinklji) strehami, ki imajo poleg drugih dobrih lastnosti tudi to, da so najcenejše. Zunanja oblika in podoba naše hiše nam dokazujeta, da je hiša veren izraz tistega, ki v njej prebiva, kakor tudi kolice v kateri stoji.

Izrazit tip rudarjeve hiše, ki danes polagoma že izgineva, je tri ali štiri nadstropen »nebotičnik«. V pritličju in v prvem nadstropju popolnoma pravilna zgradba se proti vrhu vedno bolj oži in stiska pod strmo in visoko streho, ki sili v nebo kakor puščica. Tudi okna imajo v pritličju pravilno obliko in velikost, čim bolj se dvigaš v nadstropja, tem manjša postajajo. Streha stiska prostor, zato so stanovanja vedno manjša od nadstropja do nadstropja. Streha je najznačilnejši del idrijskih hiš. Obliko ji pač nujno usillila velika potreba in priroda sama.

Znano je, da je kočevska kotlina zimo za zimo polna visokega snega in to radi tega, ker veliki gozdovi v okolici močno vplivajo na količino padavin. Tako je bila tudi Idrija do novejših časov, na bivšem Kranjskem oni predel, ki je po najstarejših podatkih imel vse-

ko zimo v isti geografski širini prekoračeno množino padavin, 2300 do 2400 mm na leto. Pri padavinah naj omenimo še temperaturo Idrijske kotline. Srednja temperatura meseca januarja znaša -1,4°C, julija 18,9°, srednja pa 8,8°C. Število nevih je sledeče: po zimi 1, po mladi 15, poleti 61, jeseni

GLASOVI TALIJANSKE ANTIFAŠISTIČKE ŠTAMPE

»TALIJANI ŽIVE U ŽIVOTINJSKOM NEZNANJU«

Većina Talijana nije u stanju da razume sve ono što se sada dogadja u svijetu, kao ni ono što se dogadja u Ženevi. Diktatura je prisilila Talijane da žive u životinjskom neznanju. Oni misle da je cijeli svijet protiv njih radi niske zavisti i mržnje. Oni vjeruju sve ono što diktator hoće da vjeruju. Zaglušeni propagandističkom bukom, oni nisu u stanju da zamjećuju glasove istinskog života. Kada bi ta buka na čas prestala i kada bi bilo moguće govoriti i razlagati, Talijani bi opet postali razumni, razumljivi i humani kao što su uvijek i bili.

Mussolini je bacio Italiju u najtragičniju diplomatsku i moralnu tragediju u povijesti. »Giustizia e Libertà.«

»NIJE ISTINA ONO ŠTO PIŠE FAŠISTIČKA ŠTAMPA«

Bologna, februara 1936. — »Dragi brate, ovi razbojnici, koji već godinama muče talijanski narod usudjuju se da protestiraju protiv sankcija. Ove ubojice govore da nose civilizaciju u drugu zemlju, oni koji su bacili talijanski narod u ropstvo.«

Ja se nadam i očekujem potpuni pad ovih gusara koji su radi produženja rata otigli našim ženama i majkama prstenje s rukom.«

Sve je laž što pišu, da talijanske žene daju prstenje s odusevljenjem. Istina je jedino da su svi morali da se podvrgnu fašističkom teroru.

L' idea popolare

SKUPI PROPAGATORI FAŠISTIČKIH »POBJEDA«

Strancima, koji govore na radio u korist Italije prigodom abesinskoga rata, fašistička vlada nudi 400 švicarskih franaka za pojedino konferenciju. Jedan poznati francuski književnik i novinar, koji je u oktobru otišao u Somaliju i najavio svoj povratak kroz dva mjeseca iz talijanske pobjede, priznao je prijateljima, da mu je talijansko Ministarstvo za propagandu plaćalo za četiri konferencije mjesечно na radio okruglu sumicu od 75.000 francuskih franaka mjesечно. »Giustizia e Libertà.«

POBUNE I HAPŠENJA U MASAMA U NAPULJU

Napulj, februara 1936. — Sedamdeset lica je bilo uhapšeno u Castellamare di Stabia pod optužbom da su komplotirali protiv režima.

U Napulju su radnici demonstrirali i viđali: »Dajte nam kruha i rada!«

Iza kako su tvornice militarizirane radnici sve manje dolaze na posao, bez obzira što se time izvrgavaju pogibelji da budu postavljeni pred vojni sud.

Ovih dana su svi vojnici genijske trupe koja je imala da ide u Istočnu Afriku odbili da se ukrcaju. Oni su ostavili svoje stvari na trgu i otišli su kud koji. Neki drugi vojnici su odbili da nose torbe i spremu, pa su oficiri bili prisiljeni da im nadju kola i da im stvari otpreme kolima u luku.

U Napulju dolazi mnogo ratnoga materijala iz Njemačke (pontona, reflektora i slično). Medutim svi ovdje imaju impresiju da je fašizam pred padom.

Javljuju nam da vojnici koji su pušteni na tromjesečni dopust dolaze svojim kućama u civilnim odjelima (ne svojima) ili vojničkim radnim odjelima koja moraju po dolasku predati karabinjerima, jer u vojski vlada velika nestaća uniformi.

L' informateur italien

SVRŠETAK RATA I PAD FAŠIZMA

Svaka »pobjeda« uzneniruje talijanski narod. Talijanski narod znade da te »pobjede« nisu odlučujuće, jer one ne skraćuju rat, već taj svršetak produžuju. Jedina »pobjeda« koju čekaju i traže talijanske mase je prestanak rata, svršetak kriminalnog i ludjačkog pothvata Mussolinijevog, radi kojega je dobio naslov »ubojice Italije«. Svaku »pobjedu« dočekuje talijanski narod sa grozom, jer narod znade da takove »pobjede« donašaju hrpe lješina i da su nepotreban masakr i uzaludan pokolj.

L' idea popolare

NOVE DUŽNOSTI POLICIJE: ZABRANJIVATI GRADJANIMA DA JEDU MESA

Iza kako su sankcije stupile na snagu, talijanska policija je dobila novu dužnost. Policija mora da pazi da gradjani ne jedu mesa.

U male restauracije, u bar-kavane, büfete, dolaze više puta sedmično agenti i pretražuju na sve strane ne bi li našli tragove od mesa koje se smije jesti samo u odredjene dane. — Propisane su velike kazne za vlasnike restauracija koje se ne drže propisa o jedenju mesa. Te kazne iznajduju po nekoliko hiljada lira, a često dovlače sobom i gubitak obrtnog lista.

L' informateur italien

SMRT ŽERJALA STANKA U FRANCUSKOJ

Dijon, februara 1936. — Prošle nedjelje bio je u Dijonu sprovod Slovena radnika Stanka Žerjala. Mnogi njegovi prijatelji i drugovi otratili su ga do groba. Prisustvovala je mnogobrojna delegacija Komiteta jedinstvenog fronta. Sakupljanjem medju drugovima položen mu je na grob vjenac. Jedan njegov drug održao je na grobu oproštajni govor.

L' idea popclare

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

SA IX. GODIŠNJE SKUPŠTINE „ISTRÉ“ U NOVOM SADU GOVORI PRVAKA EMIGRACIJE — JEDNA VELEBNA MANIFESTACIJA ZA NEOSLOBOĐENU BRAĆU

Dne 1. marta 1936 održalo je društvo »ISTRÉ« u Novom Sadu svoju IX. redovit godišnju glavnu skupštinu, kojoj su pored velikog broja članova iz Novog Sada i provincije prisustvovali predsjednik Saveza g. Dr. Ivan M. Čok, predsjednik beogradskog organizacija g. Dr. Ivo Mogorović, predsjednik zemunskog organizacija g. Andjelo Cerovac sa sekretarom g. Ivanom Ujčićem te više istaknutih članova Uprava bratskih društava iz Beograda i Zemuna.

Skupštini je otvorio predsjednik g. Lujo Jurčić. Sa skupštine poslat je telegram Banudunavske banovinе g. Svetislavu Paunoviću i isto tako emigrantima sa grčkog Dodekaneza u Atenu. Poslije toga, kad se Skupština stišala, odaje počast svima herojima koji su pali na polju časti, za slobodu rodno grude i čita dugu vrstu imena palih narodnih Mučenika, koje Skupština sluša stojeci. Sjeć se svih onih, koji čame po tamnicama kao i onih, koji se nalaze na dalekom afričkom ratištu. Zatim pozdravlja prisutne govorom a najzad mnogobrojne članove iz provincije: iz Ade, Futoga, Iriga, Vrdnika, Vel. Kikinde, Torže i drugih mesta. Zatim čita stigle pozdrave Propagandnog odsjeka Saveza iz Ljubljane, Društva »Tabor« iz Ljubljane, Društva »ISTRÉ« iz Slav. Broda Jugoslovenske Matice iz Zagreba, O. Goražda Dekleva, st. pravosl. teol. iz Beograda i drugih.

U nastavku svog govoru, predsjednik iznosi položaj naših braće u Julijskoj Krajini, a zatim se osvrće i na položaj naše emigracije u Jugoslaviji.

Riječ predsjednika Saveza g. dra Čoka

Pozdravljen burno od cijele skupštine, g. dr. Čok pozdravlja Skupštinu u imu Saveza i savezne Direktorije, jednim vazredno lijevim govorom, koji je često prekidan poklicima. Govori o zadaći Saveza, koja se sastoje o koordinaciji rada svih pojedinih emigrantskih jedinica, t. j. da se našim ciljevima i ideji dade jedinstveni pravac. Kada bi naša emigracija bila podijeljena, kaže g. dr. Čok, na razne frakcije, mi ne bi bili organizacija. Iste, da se novosadска »ISTRÉ« ujvijek pokazivala na visini u shvatavanju svog zadatka i bila ujvijek svijesna našeg konačnog cilja. Dok su naše organizacije više manje upućene na rad na socijalnom polju, Savez se zalaže za politički rad. Ove dužnosti si je Savez potpuno svijestan. Govori zatim o raznim akcijama, koje su poduzeće za poboljšanje stanja naša emigracije kao i akcijama za naš narod u Julijskoj Krajini, koje su akcije od velike važnosti. Spominje koristan rad g. dr. Ivan Čok i Besednjaka

Riječ dr. Ive Mogorovića

Burno pozdravljen, počinje svoj govor predsjednik beogradskog udruženja ITG g. dr. Ivo Mogorović, koji u ime svog društva pozdravlja Skupštinu. Osvrće se na govor g. Jurčića i dr. Čoka i veli: »Najveća snaga jedne ideje osniva se na moralu. Na prvi pogled mi se ovdje osjećamo kao beskonični, kao grane otočjeone od stabla. Ali samo na prvi pogled, jer u našem moralu, ona snaga, koja je ujvijek i koja će ujvijek vladati svijetom. Ona protstavlja neprekidnom kapitalu. Mi smo izagnani, ali smo vojnici jedno duše i jedno misli. Sve što je sagradjeno na moralu, sve se to ruši. Mi smo u Jugoslaviju donijeli naši čist i visok moral. Mi smo svuda u punoj mjeri izvršili svoju misiju i dužnost prema otadžbinu i našoj neoslobodjenoj braći. Zatim osudju rad nekoj emigranti, koji vrši izdajstvo nad našim idealima. Svi takijedajući, ko tako radi. Sve izgubljene ove česte nastojati vratiti u svoje stade, ali ne ćemo mirovati protiv onih, koji rade hotimčeno protiv naših ciljeva, koji rade na rušenju. Mi ćemo s njima lično obraćunati. Ako ima lutalica, mi ćemo im oprostiti. U nas je velika snaga. To su ljubav i vjera, koje su na našoj strani. Mi vjerujemo, da će Pravda pobijediti. Dan našeg oslobođenja se približava, zato svi na okup i složno napred! Poslije govoru g. dra Mogorovića, nastaje u prepuno dvoran silno oduševljenje i gromko odobravanje uz buran pljesak, koji se dugo ne stišava.«

Riječ g. Andjela Cerovca

Ima riječ g. Andjelo Cerovac, predsjednik iz Zemuna. G. Cerovac, koji među novosadskim emigrantima uživa velike simpatije, a koji je poznat radi svoje velike agilnosti u našoj borbi. Pozdravljen od Skupštine, koju pozdravlja u ime svoga društva, drži također jedan vrlo lijev i dobro smisleni govor. Svoj govor završava željom da neka danasna skupština bude posljednja i da slijedeći održimo što prije na rođenom gradu. Skupština dočekuje riječi g. Cerovca sa gromkim poklicima i odobravanjem.

Izvještaj tajnika

Izvještaj o radu Uprave od 9. juna 1935 do 29. II. 1936, podnosi tajnik brat Eugen Prašelj. Iz izvještaja se vidi, da je bio vrlo aktivan na svim poljima. Mnogo truda se posudio na propagandu i narodno obrambeni rad. Skupština dočekuje riječi g. Cerovca sa gromkim poklicima i odobravanjem.

Izvještaj tajnika

Izvještaj o radu Uprave od 9. juna 1935 do

29. II. 1936, podnosi tajnik brat Eugen Prašelj. Iz izvještaja se vidi, da je bio vrlo aktivan na svim poljima. Mnogo truda se posudio na propagandu i narodno obrambeni rad,

OBČNI ZBOR DRUŠTA „JADRAN“ V MARIBORU

Kulturno in socijalno delovanje »Jadrana«

V dvorani Narodnega doma je imelo mariborsko društvo »Jadranski« svoj 17. redni letni občni zbor, kog je vodil predsjednik g. dr. Slavko Fornazaric. Občni zbor je bil dobro obiskan, udešižili pa so ga tudi zastupnici drugih društava. Po pozdravu i po počastljivoj spominu lani umrlih članova društva, je podal društveni predsednik slično poročilo o društvenom delovanju slijeđujući održano 1. marta 1928. godine. Daj Bože, da ovo bude posljednja, i da deseti jubilej predstavljanja i naša

novi predsjednik g. Mohorović, zahvaljuje se na povjerenju i daje riječ predsjedniku Saveza g.

dr. Čoku, koji je drži vrlo dugacik, zanimljiv i vrlo lijev govor o zadacima naše emigracije, o radu Saveza i njegovim smjernicama. Iznos i mnogo vrlo važne stvari i upoznava prisutne sa dosadašnjim radom savezne Direktorije. Osvrće se na proslodigni Kongres u Mariboru, koji je u inčistransku imao silnog odjeku, zatim o akciji emigracije povodom najnovijih dogodjaja u svijetu. Govori o mnogim potkočkama, na koje se učinilo da dosadašnjem radu. Najveća briga je bila politička akcija. Njegovom govorom koji je skupština pažljivo poslušala, raspriješi su mnoge sumnje i situacija je postala jasna. Poziva sve emigrante na složan i požrtvovan rad i na borbu do kraja, jer Pravda mora pobijediti.

Tako je društvo »ISTRÉ« u Novom Sadu na vršnoj devet godinu svog opstanka i stupa danas danom u desetu godinu. Prva skupština održana je ravno 1. marta 1928. godine. Daj Bože, da ovo bude posljednja, i da deseti jubilej predstavljanja i naša

BARBA LUJO.

ŠESTI OBČNI ZBOR ORJEM-LAŠKO.

Na Jožefovo dne 19. t. m. se je vršilo u prostorijama narodne šole u Laškom VI. redni občni zbor s pričekom ob 9. h.

Radi važnosti tega sestanca, naj smatra vsak rojak, član ali nečlan u laškom okolišu, za svoju dolžnost, da se udeleži občnega zbora. — Odbor.

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

Rata

Rata